

УДК 336.2

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Юрій Е.О., Гриник В.Ю.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті досліджено особливості формування доходної частини бюджету, проаналізовано структуру податкових та неподаткових надходжень державного та місцевих бюджетів України, а також виявлено фактори, що впливають на зміну обсягів податкових надходжень. У роботі деталізовано склад доходів загального та спеціального фондів місцевого бюджету. Значна увага приділяється особливостям та проблемам розвитку бюджетної децентралізації державного управління в Україні.

Ключові слова: бюджет, доходи бюджету, податкові надходження, загальний і спеціальний фонди бюджету, бюджетна децентралізація.

Постановка проблеми. В сучасних економічних реаліях проблеми формування достатнього обсягу доходів бюджету і забезпечення ефективного їх використання набувають особливої уваги. Тому актуальним завданням в сучасних умовах господарювання залишається побудова ефективного механізму наповнення бюджету.

Аналіз останніх публікацій. Питання управління доходами державного та місцевого бюджетів перебувають у центрі уваги багатьох дослідників, таких як Коваль Ю.В., Проць Н.В., Козинець І.Г., Слободянюк Н.О., Таукешеві Т.Д., тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У працях перерахованих науковців та в інших дослідженнях, присвячених цій тематиці, не всі аспекти є достатньо вивченими. Дана тема дослідження є особливо акту-

альною у питаннях бюджетної децентралізації, а також оптимізації та збалансування бюджету, що є запорукою стабільності бюджетної системи України.

Мета статті. Метою цієї роботи є детальний розгляд особливостей та проблем формування доходної частини бюджету в сучасних умовах, дослідження структури доходів державного та місцевого бюджетів.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку бюджетної системи недоліки законодавства, превалювання застарілих та неефективних підходів до організації бюджетних відносин з одночасним спадом в економіці ускладнюють наповнення бюджету і, таким чином, забезпечення соціально-економічного розвитку держави [3, с. 322].

Відповідно до Бюджетного кодексу України [1] доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, управління яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

Основну частину бюджетів, як державного, так і місцевих, становлять податкові надходження. Розглянемо статистику обсягів податкових надходжень до бюджетів за 2012-2015 роки.

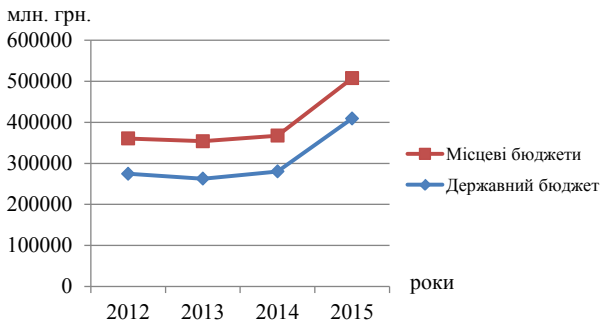

Рис. 1. Податкові надходження до бюджету України за 2012-2015 роки

Джерело: розроблено автором за даними [10]

Обсяг податкових надходжень до бюджету значно збільшився за останні 2 роки, при чому, як до державного, як і до місцевих бюджетів.

З метою детальнішого розгляду особливостей впливу податкових надходжень на формування бюджету розглянемо, які саме податки складають основу доходної частини державного бюджету.

Таблиця 1
Надходження податків до державного бюджету за 2012-2015 роки

Вид податкових надходжень	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
ПДВ	184 786	181 717	189 241	246 858
ПДФО	7 026	7 565	12 646	45 062
Акцизний податок	37 186	35 309	44 941	63 111
Плата за користування надрами	1 520	13 020	18 199	36 990
ПнП	55 350	54 318	39 942	34 776
Ввізне мито	12 986	13 265	12 389	39 881
Інші	21 820	11 030	13 038	11 146
Всього	320 674	302 959	330 396	477 824

Джерело: розроблено автором за даними [10]

Найбільшу частку в загальному обсязі податкових надходжень до бюджету становить ПДВ. Для забезпечення збільшення доходів бюджету від податку з доходів фізичних осіб потрібно збільшити рівень заробітної плати, зменшити або ліквідувати тінізацію доходів, що потребує дій від центральних органів виконавчої влади. Значна доходна частина до бюджету формується за рахунок податку на прибуток підприємств та акцизного податку [2, с. 113].

З прийняттям Верховною Радою у грудні 2014 року змін до Бюджетного та Податкового кодексів України в нашій країні розпочався процес фінан-

сової децентралізації владних повноважень, не зважаючи на те, що кожного року даний процес декларується в Основних напрямках бюджетної політики держави. Так, вже протягом 2015 року до місцевих бюджетів (без урахування трансфертів) надійшло на 19,2% більше від річного обсягу надходжень, затвердженого місцевими радами, ніж у 2014 році. Як видно з таблиці 2, саме податкові надходження є основним джерелом бюджетних доходів місцевого самоврядування.

Таблиця 2
Надходження податків до місцевих бюджетів за 2012-2015 роки

Вид податкових надходжень	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
ПДФО	61 066	64 586	62 557	54 921
Акцизний податок	1 243	1 359	159	7 685
Плата за користування надрами	1 751	1 205	1 421	1 019
ПнП	443	675	260	4 277
Місцеві податки і збори	5 457	7 314	8 056	27 041
Інші	15 892	16 052	14 881	3 276
Всього	85 852	91 191	87 334	98 218

Джерело: розроблено автором за даними [10]

В 2015 році місцеві бюджети недоотримали кошти від податку з доходів фізичних осіб за рахунок того, що 25% його залишається у державному бюджеті, а решта розподіляється між обласними бюджетами, районними та бюджетами міст обласного значення. На другому місці в 2015 році знаходяться місцеві податки і збори. Одним із факторів такого зростання є те, що в 2015 році до податку на майно віднесено плату за землю. А також зростання надходжень з податку на нерухомість, оскільки його сплата власниками житлових приміщень в 2015 році відбулася за результатами попереднього 2014 року.

Місцеві бюджети є важливим економічним важелем регіонального розвитку. Тому важливим завданням фінансової діяльності місцевих органів влади є задоволення суспільних інтересів і потреб громади та сприяння соціально-економічному розвитку регіону.

На сьогодні органи місцевого самоврядування не забезпечуються необхідними фінансовими ресурсами для виконання делегованих повноважень. В якості компенсаційних витрат від ПДФО місцеві бюджети отримують галузеві субвенції, які мають чітко зазначену ціль: медична, освітня, на підготовку кадрів, що забезпечує виключення випадків перерозподілу зазначених коштів на інші видатки. Тобто місцеві органи отримали конкретні цільові кошти, причому цілі, на які вони використовуються, місцеві органи не можуть змінювати, тоді як попередня система вирівнювання дозволяла такий перерозподіл. Через недостатню ресурсну базу місцеві бюджети не в змозі повною мірою профінансувати потреби розвитку територій [6, с. 614].

Як і державний бюджет, місцеві бюджети включають загальний і спеціальний фонди. З метою детальнішого вивчення особливостей формування місцевих бюджетів розглянемо структуру

загального фонду міського бюджету міста Чернівці за 2015 рік на рисунку 2.

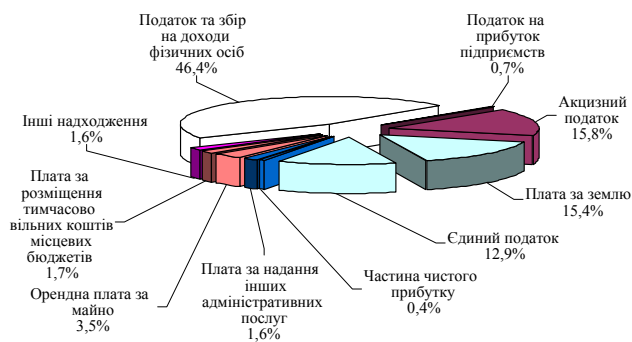

Рис. 2. Структура доходів загального фонду міського бюджету м. Чернівці за 2015 рік

Джерело: [9]

Податок на доходи фізичних осіб у 2015 році склав найбільшу частку у загальному фонді бюджету – 46,4%. Акцизний податок та єдиний податок становлять 15,4% і 12,9% відповідно. Тобто основну частину надходжень до загального фонду бюджету міста Чернівці становлять податкові надходження.

Як правило, серед надходжень спеціального фонду бюджету найбільшу питому вагу займають кошти від відчуження майна комунальної власності, надходження від продажу землі, надходження до цільових фондів, створених місцевою владою, власні надходження бюджетних установ. Однак, значну частку в доходах бюджету займають надходження від загальнодержавних податків.

Розглянемо структуру доходів спеціального фонду міського бюджету міста Чернівці за 2015 рік.

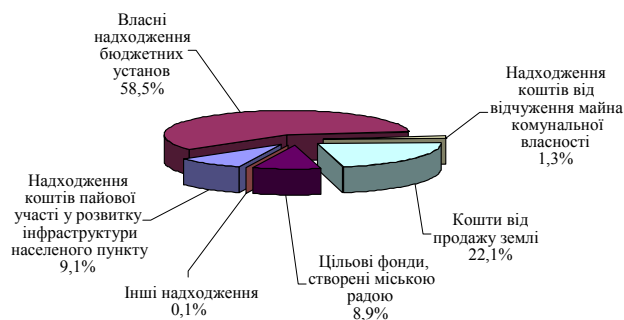

Рис. 3. Структура доходів спеціального фонду міського бюджету м. Чернівці за 2015 рік

Джерело: [9]

Найбільшу частку спеціального фонду становлять власні надходження бюджетних установ – 58,5%. Кошти від продажу землі становлять 22,1%. Це свідчить про те, що основним джерелом надходжень до спеціального фонду бюджету є неподаткові надходження.

Отже, на сьогодні формування доходної частини місцевих бюджетів викликає багато суперечок, адже основною передумовою ефективного функціонування місцевого самоврядування є

володіння ним достатньою кількістю коштів для проведення своєї діяльності.

Висновки і пропозиції. Одним із пріоритетів бюджетної політики в Україні на сучасному етапі є проведення комплексної реформи місцевого самоврядування, головною метою якої є підвищення рівня фінансової незалежності та видаткової автономності місцевих бюджетів, а також посилення ефективності використання бюджетних коштів.

В результаті проведеного дослідження необхідно виокремити такі особливості формування доходної частини бюджету:

- зміна складу місцевих податків і зборів;
- значне збільшення обсягів податкових надходжень до бюджетів;
- збільшення обсягу надходжень до місцевих бюджетів, затвердженого місцевими радами, внаслідок впровадження бюджетної децентралізації, та, відповідно, зменшення обсягу надходжень до державного бюджету.

Хоча в 2015 році і відбулися позитивні зрушення за наслідками впровадження бюджетної децентралізації, але все ще існує ряд проблемних питань, які виникли в ході практичного застосування нових норм бюджетного та податкового законодавства та потребують вирішення. До них належать:

- тінізація доходів бюджетів;
- надмірний ступінь централізації бюджетних коштів;
- відсутність дієвих стимулів для місцевих органів влади до збільшення обсягу доходів місцевих бюджетів;
- відсутність необхідної фінансової бази, що могла б забезпечити виконання органами місцевого самоврядування делегованих і власних повноважень.

Важливою проблемою сьогодні для країни є проблема ухилення від податків. Основними причинами недоотримання надходжень до доходної частини бюджету від суб'єктів, які ухиляються від сплати податків, є: складність у розрахунках податкових сум, нерациональна структура оподаткування, негативне відношення до існуючої податкової системи – жорстка податкова система багато в чому не стимулює працю виробника, а, навпаки, підштовхує його до утаювання прибутків та несплати податків. Підвищення ефективності адміністрування податків до бюджетів усіх рівнів повинно мати на меті забезпечення своєчасного наповнення податковими надходженнями казни держави у потрібному обсязі при мінімально необхідних витратах.

Отже, процес реформування бюджетної системи України має на меті забезпечити поступове досягнення територіальної відповідальності між повноваженнями органів місцевого самоврядування, доходами, що передаються їм в розпорядження та видатками відповідних бюджетів. Лише за умови вирішення законодавчих, організаційних проблем буде досягнуто головної мети – стабілізації бюджетної та податкової систем в цілому.

Список літератури:

1. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// rada.gov.ua](http://rada.gov.ua)
2. Козинець І. Г. Фінансова самостійність місцевих бюджетів: проблеми забезпечення / І. Г. Козинець // Молодий вчений. – 2014. – № 6 (09). – С. 111-114.
3. Коваль Ю. В. Виявлення основних причин зменшення надходжень до державного бюджету України в період 2010-2011 рр. / Ю. В. Коваль // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 6. – С. 322-325.
4. Олейнікова Л. Г. Аналіз податкових надходжень до державного бюджету України / Л. Г. Олейнікова // Вісник Таврійського державного агротехнологічного університету – 2011. – № 9. – С. 319-325.
5. Проць Н. В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації / Н. В. Проць // Фінансовий простір. – 2015. – № 1 (17). – С. 221-227.
6. Слободянюк Н. О. Проблеми формування доходної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації / Н. О. Слободянюк, М. О. Коніна // Економіка і суспільство Випуск 2 / 2016. – С. 611-616.
7. Таукешева Т. Д. Бюджетна децентралізація як чинник зміцнення місцевого самоврядування в Україні / Т. Д. Таукешева, Г. В. Даудова // Теорія та практика державного управління. – 2014. – Випуск 1 (48). – С. 1-6.
8. Юрій Е. О. Аналіз доходів місцевих бюджетів як ключового елементу фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування / Е. О. Юрій, О. М. Хімійчук // Кримський економічний вісник № 1-2 (08) лютий 2014. – С. 228-231.
9. Офіційний портал Чернівецької міської ради [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://chernivtsy.eu/portal/>.
10. Ціна держави [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/revenue/>.

Юрій Е.О., Гриник В.Ю.

Черновицький університет імени Юрія Федьковича

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ДОХОДНОЙ ЧАСТИ БЮДЖЕТА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ**Аннотация**

В статье исследованы особенности формирования доходной части бюджета, проанализирована структура налоговых и неналоговых поступлений государственного и местных бюджетов Украины, а также выявлены факторы, влияющие на изменение объемов налоговых поступлений. В работе детализировано состав доходов общего и специального фондов местного бюджета. Значительное внимание уделяется особенностям и проблемам развития бюджетной децентрализации государственного управления в Украине.

Ключевые слова: бюджет, доходы бюджета, налоговые поступления, общий и специальный фонды бюджета, бюджетная децентрализация.

Yurii E.O., Hrynyk V.Y.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

THE PECULIARITIES OF FORMING BUDGET REVENUE IN MODERN CONDITIONS**Summary**

In the article the peculiarities of forming budget revenue are researched, the structure of tax- and non-tax revenues of the state and local budgets of Ukraine is analyzed and also the factors that influence on the change of the amount of tax revenues are revealed. The composition of revenues of general and special funds of the local budget is detailed in this paper. Much attention is paid to peculiarities and problems of the development of budget decentralization of public administration in Ukraine.

Keywords: budget, budget revenues, tax revenues, general and special funds of the budget, budget decentralization.